

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قبرس»

مقدمه

«موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری» به منظور گسترش و تحکیم همکاری‌های اقتصادی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قبرس، حمایت و تشویق از سرمایه‌گذاری‌های خارجی توسط اتباع طرفین، ایجاد اشتغال و انتقال تکنولوژی بین دو کشور در تاریخ ۱۲ اسفند ماه ۱۳۸۷ هجری شمسی مطابق با مارس ۲۰۰۹ میلادی به سه زبان فارسی، یونانی و انگلیسی تنظیم و امضا شد. این موافقتنامه مشتمل بر مقدمه و ۱۴ ماده بوده و دارای مقرراتی بدین شرح است.

- تعریف اصطلاحات و واژگان اصلی (ماده (۱))
 - تشویق، پذیرش و حمایت از سرمایه‌گذاران دو کشور (مواد (۲)، (۳)، و (۴))
 - تشریح چگونگی ایجاد شرایط مساعدتر غیر از شروط مصرح در موافقتنامه با توافق طرفین (ماده (۵))
 - عدم مصادره سرمایه‌گذاری‌ها مگر برای اهداف عمومی و بر اساس رفتار بدون تبعیض در مقابل پرداخت سریع و مناسب گرامت و تعیین شرایط و میزان جبران خسارات (ماده (۶))
 - تشریح و تبیین شرایط حقوقی و تعهدات دو طرف درخصوص جبران زیان‌های احتمالی وارده بر طرفین در قلمرو همدیگر (ماده (۷))
 - اجازه بازگشت سرمایه و نقل و انتقالات مربوط (ماده (۸))
 - تبیین و تشریح شرایط جانشینی (ماده (۹))
 - دامنه شمول موافقتنامه (ماده (۱۰))
 - حل و فصل اختلافات از طریق دوستانه یا با توسل به داوری براساس مفاد موافقتنامه و اصول کلی حقوق بین‌الملل (مواد (۱۱) و (۱۲))
 - اعتبار موافقتنامه و نحوه اجرایی شدن آن (ماده (۱۳))
 - زبان و تعداد متون موافقتنامه و تشریح ملاک بودن متن انگلیسی در صورت اختلاف در تفسیر (ماده (۱۴))
- جمهوری اسلامی ایران تاکنون «موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری» با اکثر کشورهای پیرامون خود مانند آذربایجان، ارمنستان، بحرین، پاکستان، ترکمنستان، ترکیه، عمان، قزاقستان، قطر و دیگر کشورها مانند آفریقای جنوبی، الجزایر، آلمان، اتریش، اتیوپی، ازبکستان، اسپانیا، اوکراین، ایتالیا، بلغارستان، بنگلادش، بوسنی و هرزگوین، بیلوروس، تاجیکستان، تونس، چین، رومانی، سوئیس، سودان، سوریه، صربستان و مونته‌نگرو، قرقیزستان، فرانسه، فنلاند، کرواسی، کره جنوبی، کره شمالی، گرجستان، لبنان، لهستان، مالزی، مغرب، مقدونیه، ونزوئلا، یمن و افغانستان منعقد کرده است.
- بررسی تبصره ماده واحده**
- موافقتنامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قبرس دارای مقررات مشابهی با سایر موافقتنامه‌ها است. در مواد (۱۱) و (۱۲) آن نیز چگونگی حل و فصل اختلافات مطرح شده است. دولت، ذیل ماده واحده ارائه شده برای تصویب موافقتنامه تبصره‌ای به شرح ذیل درج نموده است:

«ارجاع اختلافات موضوع مواد (۱۱) و (۱۲) این موافقتنامه به داوری توسط جمهوری اسلامی ایران منوط به رعایت قوانین و مقررات

مربوط است.»

به نظر می‌رسد منظور از قوانین مربوط در این تبصره، اصل ۱۳۹ قانون اساسی است که مقرر داشته است:

«صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد موکول به تصویب هیات وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می‌کند.»

در ماده (۱۱) موافقتنامه حاضر برای حل و فصل اختلاف میان طرف یک طرف متعاقد و سرمایه‌گذار طرف متعاقد دیگر چنین پیش بینی شده است:

۱. حل اختلاف از طریق مذاکره و مشاوره و بصورت دوستانه و در صورت عدم توافق:

۲. طرح اختلاف در دادگاه‌های صالح طرف متعاقد سرمایه‌پذیر یا ارجاع اختلاف به دیوان داوری اتاق بازرگانی استکهلم و یا دیوان داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی پاریس.

در ماده (۱۲) موافقتنامه برای حل و فصل اختلافات بین طرفهای متعاقد یعنی دو دولت ایران و قبرس چنین مقرر شده است: حل اختلاف از طریق مذاکره و به صورت دوستانه و در صورت عدم توافق ارجاع به هیات داوری سه نفره (مکب از دو داور منتخب طرف‌های متعاقد و یک سرداور) ضمن اطلاع به طرف دیگر.

بدین ترتیب ملاحظه می‌گردد طرفین در مذاکرات خود برای انعقاد موافقتنامه بر سر شیوه‌ای به توافق رسیده‌اند که طبق بررسی‌های انجام شده در دیگر موافقتنامه‌های جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها، نیز در چارچوب کلی معاهدات دو جانبه رایج برای تشویق سرمایه‌گذاری متقابل متداول است. بررسی قوانین موافقتنامه‌های مشابه پس از پیروزی انقلاب اسلامی نشان می‌دهد در چند مورد، ضمن این‌که متن موافقتنامه دارای شرط ارجاع به داوری است لایحه دولت فاقد چنین تبصره یا درج آن به هر شکلی در ماده واحده بوده و به تصویب مجلس و شورای نگهبان نیز رسیده است. از حیث زمانی از سال ۱۳۷۵ (تصویب اولین موافقتنامه بین ایران و ارمنستان) تا آذر ماه ۱۳۷۹، تعداد ۱۰ موافقتنامه بدون چنین تبصره‌ای به صورت قانون درآمده‌اند. از آذر ۱۳۷۹ و در سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۴ از ۳۴ قانون مربوط تعداد ۱۲ موافقتنامه بدون چنین قیدی و بقیه با درج تبصره یاد شده (با اندکی تفاوت در ذکر شماره مواد مربوط در موافقتنامه یا ماده مربوط در قانون اساسی) یا درج مفاد آن در ماده واحده (یک مورد) به تصویب رسیده‌اند. بنابراین درج چنین تبصره‌ای ضرورت ندارد. زیرا:

۱. طرفین در مذاکرات خود بر سر روش حل و فصل اختلاف به گونه مقرر توافق کرده و آن را به صورت شیوه‌ای لازم الاجرا در معاهده گنجانده‌اند.

۲. چندین موافقتنامه منعقد به این شیوه به قانون تبدیل شده‌اند و در عمل نیز مشکلی ایجاد نشده است.

۳. به دلیل تأیید چندین موافقتنامه مشابه از سوی شورای نگهبان که در آنها تبصره مشابه با هیچ نوع قیدی از این دست وجود ندارد، این امر با قانون اساسی نیز مغایرت ندارد.

لازم به ذکر است تصویب تبصره یادشده در ذیل ماده واحده به شکل کنونی نیز فاقد اثر حقوقی بین‌المللی است. زیرا متن موافقتنامه و تعهدات مقرر در آن برای طرفین منشا اثر است و در صورت بروز اختلاف مقررات پیش گفته حاکم خواهد شد. به عبارت دیگر چنانچه مجلس ارجاع امر به داوری را تصویب نکند و طرف مقابل راساً به داوری مراجعه کند، حکم دریافتی براساس بندی در مواد (۱۱) و (۱۲) حکم دادگاه یا داوری برای طرفین لازم الاتباع است.

در صورتی که اصراری برای درج چنین قیدی وجود داشته باشد، لازم است دولت در هنگام مذاکره برای انعقاد موافقتنامه به این موضوع بپردازد و آن را در مفاد موافقتنامه وارد نماید. در غیر اینصورت اقدام یک جانبه دولت در درج چنین قیدی خارج از مفاد موافقتنامه تاثیری بر تعهدات حقوقی آن نخواهد داشت.

بدین ترتیب در حالی که در موضوع مشابه رویه‌ای واحد وجود ندارد؛ از حیث حقوقی نیز درج چنین تبصره‌ای تغییری در تعهدات طرفین به موجب موافقتنامه ایجاد نمی‌کند و در عمل مجلس با تصویب موافقتنامه، تمامی مفاد آن از جمله ارجاع به داوری را نیز پذیرفته است؛ توصیه می‌گردد تبصره یاد شده حذف و در بررسی سایر موافقتنامه‌های مشابه نیز این نکته لحاظ گردد.